

Nem csak képzelt nagyság Borbély László: *Finita la commedia*, Hét Krajcár Kiadó, Budapest, 2017.

Ha valaki választ akarna adni arra a kérdésre, hogy miért annyira népszerű hazánkban Federico Fellini manézsának képzelt illata, az *Országúton* mutatványosainak magas hőfokon élt élete, közelebb juthat Szekfű Gyula kérdéséhez: „Mi a magyar?” Borbély László új kötete, a *Finita la commedia* segít a válaszadásban.

A *sorsszerűség* határozza meg – az 1954-ben készült olasz film mintája nyomán – Borbély csepűrágóinak életét is. A *Finita la commedia* írásainak jó része a cirkuszosok, mutatványosok világában játszódik. Molnár Andrásnak, a fumei erőművésznek agyon *kell* csapnia Rózsa Kálmán osztályharcos vándorszínészt; ám dédunokájának, Joe Molnárnak el *kell* jutnia, immár Rijekába, hogy ő lépjen fel, mint Sámson, és belehaljon öse végzetes szerepébe (*Az átok*). A magyar '56 mellett bátran kiálló Camus-nek, aki nem tud arról, hogy utolsó autóújtára indul, egy emigráns honfitársunk *kell*, hogy megtankolja a kocsiját (*A lázadó ember*). Sorsszerűség, de már majdnem sorstalanság.

Sorsunkat épp olyan kérlelhetetlenül „hajtjuk végre”, mint Fellini markáns figurái. De közben játszunk. Kedveljük a porondot, a csetlő-botló Harlekint, és a fenevadakat is, hiszen a Kárpát-medencében oly sok veszély között kell egyensúlyoznunk. Esterházy is azt írta, hogy Petőfi „ma” légtornász lenne. Borbély ezt a tornamutatványt, a porond felett végrehajtott duplaszaltót a címadó novellában hajtja végre. Tökéletes, statikus rendszert alkot egy pergő, dinamikus és természetesen végzeteszerű történetben, amely egy – emberré átlényegülni ugyan nem tudó, de narrátori pozícióra törő és szinte már beszélni kezdő – néma fabáburól szól. E novellának több motívuma is emlékeztetessé válhat – a hasbeszélő hallgatásától a gyilkosok beszédes vigyoráig. A fűrészport itt vér itatja át.

Ismert novellahősök, pletykálkodni visszatérő írószemlepek, kocsmaasztalhoz telepedő, már elhunyt tollforgatók is megmutatkoznak Borbély érzelmeiktől fűtött, de nem érzélgős történeteiben, „hírlapírói” elbeszéléseiben. Otcenás, Borbély alteregója, akit már a *Feszület a ring felett* című kötetében is megismerhettünk, gyakran magához ragadja a szót. Kávéházának alakjai a legképtelenebb helyeken és szituációkban bukkannak fel. Sok az intertextuális utalás:

Molnár Ferenc *A Pál utcai fiúk* című regénye köszön vissza a már említett, fumei történetből, amelynek főhőse is Molnár; visszatérő kifejezés a „zughírlapíró” – ez Karinthy szava. Bonyolult egyvelegben tudunk meg ezt-azt Krúdyról, Latinovitsról, Huszárikról és a Szindbádról, sőt – ismét Molnár Ferenc a szerző – a *Liliom* keletkezéséről.

A számos, a kötetet átszövő, időnként a novellák kellős közepén is felbukkanó történeti háttéranyag, kimutatás, felvezetés Stanislaw Lem szellemes kötetét, a *Képzelt nagyság*ot idézi fel. A sci-fi író e munkája kizárólag bevezetések, előszavakból áll. A már citált Esterházy, vagy talán az általa fémjelezett kor óta a történetmesélés mintha háttérbe szorulna. De ha már mesélünk, nem árt a hitelesség. Egy hírlapírónál különösen.

Nem könnyű hova tenni ugyanis az 1907-ben, Fiumében játszódó történet sorai közé tévedt Rózsa Kálmánt, a már említett, osztályharcos szemléletében talán Rózsa Eduárdót is megidéző vándorszínészt. A vándortársulatok kora rég lejárt a XX. század elejére. Ezzel kapcsolatban érdemes idézni egy korabeli forrásból, Borovszky Samu *Magyarország vármegyéi és városai* című munkájából: „Rendes szintársulata nincs Fiumének, hanem egy-egy olasz drámai vagy operai stagione gondoskodik a közönség szórakoztatásáról. A szintársulatokat a város segítyezi.” Annak a valószínűségét ne elemezzük, hogy a magyarok által csak gyéren lakott városban mekkora volt az esélye, hogy egy Rovignóból Fiumébe került olasz leány a Ferencvárosból megszökött Molnár után véletlenszerűen ismét egy magyarba szeret bele, ám szerencsésebb lenne akkori, olasz nevén, nem pedig a délszláv állam megalakulása óta viselt Rovinjként emlegetni a leány szülővárosát. A hatás így olyan, mintha Mikszáth korában valaki felszállna az Érsekújvár–Bratislava vonalon közlekedő vonatra.

Rendhagyó és sikeresen véghezvitt kísérlet a *Harlekin és szerelmese* című film „megnovellásítása”. Megfilmesíthetnek novellákat – fordítva miért ne tehetnénk? Mindemellett Harlekin és Lindt különleges beszélgetése, párbeszédükben a történet eredeti szerzője, Bertha Bulcsu megidézése sok mindent elmond annak, aki ismeri a filmet. Ha nem is pótolhatja a fekete betű a fehér papíron Sáfár Anikó felvillanó bájait.

Udvardy Zoltán

